

12-36 Aylık Çocukların Gelişimsel Taramaları ile Annelerin Ebeveynlik Becerilerinin İncelenmesi

Developmental Screening of 12-36 Months Children And Examination of Parenting Skills of Mothers

Kevser Tozduman YARALI^{1 A,B,C,D,E,F,G}, Sevinç Zeynep KAVRUK^{1 B,C,D,E,F,G}, Fatma Elibol^{2 E,F,G}, Selvinaz SAÇAN^{1 A,C, F,G}, Sibel ŞEKER^{3 D,G}

¹Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Aydın, Türkiye

²Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, İstanbul, Türkiye

³Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik, Aydın, Türkiye

ÖZ

Amaç: Araştırmada 12-36 aylık çocukların gelişimsel taramaları ile annelerin ebeveynlik becerilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırma kapsamında 20 aile gelişimsel değerlendirme ve çocuk odaklı aile danışmanlığı sürecine dahil edilmiştir. Verilerin toplanmasında, kişisel bilgi formu, Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE), PİKOLO, Anne Babalık Becerilerinde Öz Yeterlik Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde IBM SPSS 25 paket programı kullanılmış olup analizler normal dağılım parametrelerine göre yapılmıştır.

Bulgular: Çalışmanın sonucunda gelişimsel değerlendirme yapılan 20 çocuktan 18'inin tipik gelişim gösterdiği, 2 çocuğun gelişimsel olarak %20'lik dilimin altında kaldığı belirlenmiştir. Ayrıca çocukların gelişimsel değerlendirme sonuçları ile anne çocuk etkileşimleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ancak anne öz yeterliliği ile çocuğun yaşı ve çocuk sayısı arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Buna göre çocuğun yaşı arttıkça öğretme puanlarının azaldığı, çocuk sayısı arttıkça disiplin puanının arttığı belirlenmiştir.

Sonuç: Her gelişimsel değerlendirme sonrasında ebeveynlere çocuklarının gelişim ve ihtiyaçları doğrultusunda çocuk odaklı aile danışmanlığı yapılmış, ihtiyaç olması halinde ise farklı birimlere yönlendirmede bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gelişimsel değerlendirme, Çocuk odaklı aile danışmanlığı, Çocuk gelişimi, Bebeklik dönemi.

ABSTRACT

Objective: The aim of the research was to investigate the developmental screenings of children aged 12-36 months and mothers' parenting skills.

Methods: Within the scope of the study, 20 families were involved in the developmental assessment and child-focused family counseling process. For data collection, a personal information form, Ankara Developmental Screening Inventory, PİKOLO, and Parental Self-Efficacy Scale in Parenting Skills were utilized. IBM SPSS 25 software package was used for the analysis of the data obtained in the research. It was determined that the skewness and kurtosis values of the data showed a normal distribution.

Results: Within this framework, descriptive/statistical analyses were conducted in the study. In addition to these analyses, Pearson correlation analysis was used to examine the relationship between maternal self-efficacy skills and mother-child interaction, child's age, and number of children. As a result of the study, it was found that 18 out of 20 children who underwent developmental assessment showed typical development, while 2 children fell below the 20th percentile developmentally.

Sorumlu Yazar: Sevinç Zeynep KAVRUK

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Aydın, Türkiye
s.zeynep.kavruk@adu.edu.tr

Geliş Tarihi: 18.04.2024 – Kabul Tarihi: 21.05.2024

Yazar Katkıları: A) Fikir/Kavram, B) Tasarım, C) Veri Toplama ve/veya İşleme, D) Analiz ve/veya Yorum, E) Literatür Taraması, F) Makale Yazımı, G) Eleştirel İnceleme

Furthermore, it was determined that there was no significant relationship between children's developmental assessment results and mother-child interactions, but there was a significant relationship between maternal self-efficacy and the child's age and number of children.

Conclusion: Accordingly, it was determined that teaching scores decreased as the child's age increased, and discipline scores increased as the number of children increased. Child-focused family counseling was provided to parents after each developmental assessment session according to the development and needs of their children, and referrals were made to different units if necessary.

Key words: Developmental assessment, Child-focused family counseling, Child development, Infancy.

1. GİRİŞ

Gelişimsel değerlendirme her çocuk ve aile için bir fırsat olarak görülmektedir ve ağır düzeyde özel gereksinimin belirlenmesinin yanı sıra hafif düzeyde özel gereksinim ihtiyaçlarının ortaya çıkarılması açısından da büyük önem taşımaktadır (1). Türkiye'de beş yaşın altındaki çocukların %16'sında gelişim problemi olduğu belirtilmektedir. Bu durumu önlemek adına, erken dönemde gelişimsel değerlendirme yapılması ve çocukların gelişim özellikleri ile ihtiyaçlarının belirlenerek erken müdahale önlemlerinin alınması gerekmektedir (2,3).

İnsan beyninin doğumdan sonraki ilk iki yılda hızla büyüdüğü genel bir bilgidir. Bebekler doğduklarında her bir nöronda 2500 sinaptik bağlantı bulunurken, bu sayı iki-üç yaşlarına ulaştığında 15.000'e çıkmaktadır. Bu hızlı artış, çevresel uyaranlardan alınan etkilerle ilişkilidir (4). Yaşamın en duyarlı zamanları kabul edilen bu dönemde gerçekleşen beyin bağlantılarının gelişme sürecinde oluşabilecek olumsuz durumlar çocukların gelişimlerinde gecikmeye neden olabilmekte ve gelişim geriliği riski oluşmasına sebep olabilmektedir (5,6). Bu açıdan gelişimsel geriliklerinin erken dönemde belirlenebilmesi için çocukların gelişimlerinin belirli periyotlarda değerlendirilmesi gerekmektedir. Sağlıklı gelişen çocukların gelişimlerinin 0-6, 12-18, 24-36 ve 60-72 aylık periyotlarla değerlendirilmesi önerilmektedir (5). Bunun yanı sıra, Sağlık Bakanlığı Bebek, Çocuk, Ergen İzlem Protokollerinde, birinci basamakta bebek, çocuk, ergen izlemlerinin 0-21 yaş arasında gelişimsel değerlendirme başlığı altında belirli dönemlerde gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (7). Literatür incelendiğinde özellikle son yıllarda yapılan çalışmaların erken çocukluk döneminde belirli periyotlarla yapılan gelişimsel değerlendirmenin önemine vurgu yaptığı görülmektedir (5,8). Gelişim sürecindeki birçok kritik/duyarlı dönemin ilk altı yaş içinde gerçekleşmesi, bu dönemde herhangi bir gelişimsel gecikmenin gözden kaçırılmasının, çocuğun yaşamını olumsuz yönde etkileyebilecek sonuçlara yol açabileceği anlamına gelmektedir (9). Bu nedenle, yaşamın ilk yıllarında gelişimin izlenmesine, riskli durumların erken dönemde tespit edilmesine ve erken müdahale programlarının önemine vurgu yapıldığı görülmektedir. (5,8,10). Erken çocukluk döneminde gelişimsel gecikme yaşayan veya çeşitli sebeplerle risk altında olan çocukların gelişimlerini destekleyerek fiziksel, bilişsel ve duygusal sınırlılıklar ile kaynak sınırlılıklarının etkilerini en aza indirmeyi amaçlayan programlara erken müdahale programları adı verilmektedir (11,12). Erken müdahale programları, risk altındaki çocukların mevcut potansiyellerini ortaya çıkararak eğitim fırsatlarından risk taşımayan çocuklarla eşit düzeyde yararlanmalarını öngörür (13). Bu açıdan gelişimsel geriliklerin erken tanınıp desteklenmesinde gelişimsel değerlendirme, kritik öneme sahiptir (5).

Gelişmekte olan ülkelerde beş yaş altındaki çocukların gelişimsel açıdan birçok riskle karşı karşıya oldukları belirtilmektedir. Bu sebeple gelişimin hızlı olduğu kritik yaşlarda

çocukların gelişimlerinin değerlendirilmesi çocuklara yönelik eğitim yaşantılarının planlanmasında, özel gereksinimli ve risk grubundaki çocuklar için gerekli hizmetleri kapsayan mevzuatın uygulanmasına destek olmak için önemlidir (14). Çocukluk çağı gelişimsel sorunları dünyada en sık rastlanan sorunlar arasında yer almaktadır. Türkiye’de 1096 çocukla yapılan bir araştırmaya göre çocukların %31,1’inin atipik gelişim gösterdiği (15); 2019 yılında 2345 çocukla yapılan bir başka çalışmada ise gelişimsel değerlendirmelerinin sonucunda çocukların %28,7’sinin en az bir alanda gelişimsel gecikme yaşadığı belirlenmiştir (16). Dolayısıyla erken dönemde yapılan gelişimsel değerlendirme, önemli sayıda çocukta gecikme saptandığını, dolayısıyla değerlendirme ve izlemin önemini ortaya koymaktadır (1).

Çocukların gelişimsel değerlendirilmelerinde ailelere de önemli bir rol düşmektedir. Bu bağlamda aile merkezli gelişimsel değerlendirme yöntemi öne çıkmaktadır (17). Aile merkezli gelişimsel değerlendirme yöntemi standart gelişim testlerinin yanı sıra ailenin merkezde olduğu bir yöntem olarak çocuğa bakım veren kişilerle olan ilişkileri ve etkileşimleri değerlendirmenin temelini oluşturmaktadır. Bu yolla çocukların gelişimleri daha sağlıklı değerlendirilebilirken, ailelere de çocuklarını nasıl destekleyebilecekleri konusunda destek olmak kolaylaşmaktadır (18). Gelişimsel değerlendirme sürecinde ailenin öneminden hareketle çocuğa yönelik gelişimsel destek veya müdahale programında sadece çocuğun özellikleri değil, aynı zamanda ailenin özellikleri de dikkate alınır. Çocuğa sağlanacak destek konusunda, aileye rehberlik sağlanır. Çocuk odaklı aile danışmanlığı çerçevesinde, ailelere çocukla iletişim, ebeveyn tutumları, problem çözme becerileri, gelişimsel özellikler, kardeş ilişkileri ve davranış problemleri gibi konularda danışmanlık yapılır. Çocuk odaklı aile danışmanlığında, ailenin sosyoekonomik düzeyi, ailenin yapısı, çocuğu algılama biçimi, çocuğun özel gereksinimli olup olmadığı gibi faktörler dikkate alınır (19).

Türkiye’deki gelişimsel problemlerle ilgili çalışmalara bakıldığında üç çocuktan birinin atipik gelişim gösterdiği (15), yapılan gelişimsel değerlendirmelerde en az bir alanda gelişimsel gecikme gösteren çocuk oranının %28’in üzerinde olduğu belirtilmiştir (16). Gelişimin hızından dolayı gelişimsel risklerin en fazla erken çocukluk dönemindeki çocukları etkilemesi ve en fazla katkının da bu gruptaki çocuklara verilen gelişimsel destekle sağlanması nedeniyle (20) bu çalışma kapsamında 12-36 aylık çocukların gelişimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaçtan hareketle çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1.12-36 aylık çocuklar gelişimsel gecikme/risk göstermekte midir?
- 2.12-36 aylık çocuklar hangi gelişim alanlarında gelişimsel gecikme/risk göstermektedir?
- 3.12-36 aylık çocukların annelerinin ebeveynlik becerileri nasıldır?
- 4.12-36 aylık çocukların annelerinin ebeveyn-çocuk etkileşimleri nasıldır?
- 5.Anne öz yeterliliği ile ebeveyn çocuk etkileşimi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 6.Anne öz yeterliliği ile çocukların yaşı ve çocuk sayısı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. GEREÇ VE YÖNTEMLER

Çalışma Modeli

Çalışmada, ilişkiisel tarama modeli temel alınmıştır. İlişkiisel tarama modeli, iki veya daha fazla değişken arasındaki değişimi derecelendirmeye çalışan araştırma modeli olarak tanımlanmaktadır (21,22). Yapılan çalışmada, çocukların gelişimsel durumu, annelerin

ebeveynlik becerileri ve anne - çocuk etkileşimlerinin incelenmesi ayrıca anne öz yeterlilik becerisi ile anne-çocuk etkileşimi, çocuğun yaşı ve çocuk sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığının belirlenmesi amaçlandığı için, araştırmanın modeli olarak ilişkisel tarama modeli seçilmiştir.

Katılımcılar

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi'nde görev yapan 12-36 aylık çocuğa sahip çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve video kaydı alınmasına izin veren 20 gönüllü anne araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada uygun örnekleme yöntemi kullanılmış, gönüllülük ilkesi kapsamında araştırmaya katılmayı kabul eden 20 anne ve çocuğu araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen çocuklara ait demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Demografik Özellikler (n=20).

Özellik	Sayı	%		
Cinsiyet				
Kız	10	50,0		
Erkek	10	50,0		
Doğum Şekli				
Sezaryen	16	80,0		
Normal doğum	4	20,0		
Bakım Veren				
Anne-Baba	11	55,0		
Anneanne/Babaanne	8	40,0		
Kreş	1	5,0		
Çocuk Sayısı				
1 çocuk	15	75,0		
2 çocuk	5	25,0		
Özellik	Ortalama	SS	Min.	Max.
Yaş (Ay)	28,50	9,08	10	20
Çocuk Sayısı	1,25	0,44		

Tablo 1'de görüldüğü üzere araştırmaya 20 aile katılmıştır (Babalar çocuk odaklı aile danışmanlığı sürecine dahil olmuşlardır). Buna göre 12-36 aylık çocukların 10'u kız, 10'u erkektir. Çocukların doğum şekli incelendiğinde 16'sının sezaryen 4'ünün normal doğum olduğu görülmektedir. Çocuğa bakım verenlerin 11'inin anne-baba, 8'inin anneanne/babaanne ve 1'inin kreş olduğu görülmektedir. 15 çocuğun tek çocuk olduğu, 5 çocuğun ise iki kardeş oldukları belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında; Kişisel Bilgi Formu, Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE), PİKOLLO, Anne Babalık Becerilerinde Öz Yeterlik Ölçeği (1-3 Yaş) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel bilgi formunda çocuğun cinsiyeti, yaşı, doğum şekli, bakım veren kişi, kardeş sayısını içeren demografik bilgiler yer almaktadır.

Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE): Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) 0-6 yaş çocuklarının gelişimini ve becerilerini annelerden alınan bilgiler doğrultusunda değerlendirmektedir. Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE)'nin uygulanması çocuğun takvim yaşı ve becerilerine bağlı olarak ortalama 30-45 dakika sürmektedir. Envanter, çeşitli yaş gruplarına göre düzenlenen ve annelere sorularak "Evet, Hayır, Bilmiyorum" şeklinde

yanıtlanan 154 maddeden oluşmaktadır. Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) Dil-Bilişsel (D-B), İnce Motor (İM), Kaba Motor (KM) ve Sosyal Beceri-Özbakım (SB-ÖB) olmak üzere dört gelişim alanından oluşmakta ve toplam gelişim puanı elde edilmektedir (23).

Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE)'nin geliştirilmesi aşamasında, 0-6 yaş arasında yer alan toplam 860 çocuk (erkek: 420, kız: 440) annesi ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda, ölçeğin güvenilirlik ve geçerliği hesaplanmıştır. Öncelikle AGTE'nin iç tutarlılığı üç farklı yaş aralığındaki (0-12 ay, 13-44 ay, 45-72 aylar) çocukların genel gelişim puanları üzerinden Cronbach's Alpha katsayıları hesaplanmış ve üç farklı yaş aralığında iç tutarlılığın (Cronbach's Alpha katsayısı: 0.80-0.99) oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Test-tekrar test güvenilirlik sonuçlarına bakıldığında, her bir yaş aralığı için iç tutarlılığın; 0.99, 0.98 ve 0.88 olduğu, Cronbach's Alpha katsayılarının ise 0.98, 0.97 ve 0.88 olduğu görülmektedir (23).

PİKOLO-Etkileşim Ebeveyn Kontrol Listesi: PİKOLO ebeveyn odaklı erken müdahale çalışmaları için geliştirilmiş ebeveynlik davranışlarını tanımlamada yol gösterici bir ölçme aracıdır. Bayoğlu, Elibol, Ünal tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması 2013 yılında yapılmıştır. Veriler 10 dakikalık oyun gözlemleri ile dört alanda (duygusal yakınlık, cesaretlendirme, duyarlılık, öğretme) toplam 29 becerinin değerlendirilmesiyle elde edilmektedir (24).

Anne Babalık Becerilerinde Öz Yeterlik Ölçeği (1-3 Yaş): Emde tarafından 1989 yılında oluşturulan ve Zeanah tarafından 1997 yılında gözden geçirilen (25) Anne Babalık Becerilerinde Öz yeterlik Ölçeği (1-3 yaş), Elibol, Mağden ve Alpar'ın katkılarıyla 2007 yılında Türkçeye uyarlanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Bebeklik ve çocukluk dönemi arasında yer alan bu ara dönemde anne ve baba ile çocuk arasındaki iletişimi çok boyutlu olarak ele almaktadır. Ölçek toplamda 51 maddeden oluşmaktadır ve beşli likert tip kullanılmaktadır. Ölçeğin 51 maddelik Cronbach's Alpha katsayısı 0.90 olarak bulunmuştur. Toplam puanları 51 ile 255 arasında değişmekte olup yüksek puanlar güçlü öz yeterlik algısını göstermektedir (26).

Veri Toplama Süreci

Çalışma Nisan – Aralık 2023 tarihleri arasında yürütülmüştür. Çalışmanın verileri Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü gelişimsel değerlendirme izlem ve destek biriminde toplanmıştır. Veri toplama sürecinde, ilk olarak Aydın Adnan Menderes Üniversitesi personeline yönelik proje bilgilerini içeren afişler hazırlanmış, afişin üniversite web sayfasında paylaşılması yoluyla çocuğu olan ebeveynlere ulaşılarak çalışmaya davet edilmişlerdir.

Çalışmaya katılan ebeveynlere ilk olarak kişisel bilgi formu uygulanmıştır. Ardından başvuruda bulunan tüm çocuklara AGTE uygulanmıştır, test sonucunda “anormal” gelişim sonucuna sahip çocuklar çocuk ergen psikiyatristine yönlendirilmişlerdir. Test sonucu şüpheli olan ailelerle çocuk odaklı aile danışmanlığı yapılmıştır. Ek olarak annelerden ebeveynlik öz yeterlik formunu doldurmaları istenmiştir. Başvuran annelerin çocukları ile etkileşimlerini değerlendirmek için anne ve çocuk, gelişimsel değerlendirme izlem ve destek birimine bireysel olarak alınarak annelerden çocukları ile 10-15 dk aralığında oyun oynamaları istenmiş ve video kaydı alınmıştır. Alınan video kayıtları iki farklı araştırmacı tarafından izlenerek PİKOLO ölçeği doldurulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde IBM SPSS 25 programından yararlanılmıştır. Verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal dağılım gösterdiği saptanmıştır. Bu kapsamda; çalışmada betimleyici/tanımlayıcı istatistiksel analizler yapılmıştır. Bu analizlere ek olarak anne öz yeterlilik becerisi ile anne-çocuk etkileşimi, çocuğun yaşı ve çocuk sayısı arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde verilerin analizinden elde edilen sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 2. AGTE Ölçeğinin ve Alt Ölçeklerinin Tanımlayıcı Analizleri (n=20)

Ölçek	Sayı	%
AGTE Genel		
Tipik	18	90,0
%20 altı	2	10,0
%30 Altı	-	-
AGTE Bilişsel		
Tipik	18	90,0
%20 altı	2	10,0
%30 Altı	-	-
AGTE İnce Motor		
Tipik	17	85,0
%20 altı	2	10,0
%30 Altı	1	5,0
AGTE Kabamotor		
Tipik	18	90,0
%20 altı	1	5,0
%30 Altı	1	5,0
AGTE Sosyal Beceriler		
Tipik	19	95,0
%20 altı	1	5,0
%30 Altı	-	-

Tablo 2’de AGTE uygulaması sonucunda çocukların gelişimsel değerlendirme sonuçları verilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde AGTE sonuçlarına göre çocukların 18’inin tipik gelişim gösterdiği 2’sinin ise %20’lik dilimin altında kaldığı görülmüştür. Ayrıca gelişim alanları açısından bakıldığında bilişsel alanda çocukların 18’inin tipik gelişim gösterdiği, 2’sinin ise %20’lik dilimin altında kaldığı; ince motor alanda 17 çocuğun tipik gelişim gösterdiği, 2 çocuğun ise %20’lik dilimin altında kaldığı, 1 çocuğun ise %30’luk dilimin altında kaldığı; kaba motor alanda 18 çocuğun tipik gelişim gösterdiği 1 çocuğun ise %20’lik dilimin altında, 1 çocuğun ise %30’luk dilimin altında kaldığı; sosyal beceriler alanında çocukların 19’unun tipik gelişim gösterdiği 1’inin ise %20’lik dilimin altında kaldığı belirlenmiştir. Tablo 3’te PİKOLO testinin alt boyutlarına ilişkin betimsel analizler sunulmuştur.

Tablo 3. PİKOLO Testinin Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel Analizler (n=20)

Özellik	Ortalama	SS	Ortanca	IR*	Min.	Max.
Duyusal Yakınlık	11.75	2.10			7.0	14.0
Duyarlılık	13.05	1.19			10.0	14.0
Cesaretlendirme	12.85	1.31	13.00	1.75	9.0	14.0
Öğretme	12.55	2.82	13.50	2.00	3.0	16.0

*IR: Interquartile Range

Tablo 3 incelendiğinde, PİKOLLO testinin alt boyutlarından alınan puanların ortalamalarının birbirine yakın olduğu belirlenmiştir [Duygusal yakınlık ($\bar{x}=11,75$), Duyarlılık ($\bar{x}=13,05$), Cesaretlendirme ($\bar{x}=12,85$) ve Öğretme ($\bar{x}=12,55$)]. Benzer şekilde alt boyutlardan alınan maksimum değerler de birbiri ile benzer iken minimum değerler incelendiğinde en düşük minimum değer öğretme alt boyutuna ait olduğu, en yüksek minimum değer ise duyarlılık alt boyutuna ait olduğu saptanmıştır. Tablo 4'te anne öz yeterlilik puanlarına ait betimsel analizler verilmiştir.

Tablo 4. Anne Öz Yeterlilik Puanlarına Ait Betimsel Analizler (n=20)

Ölçek	\bar{x}	SS	Min.	Max.
Duygusal Yeterlilik	26.40	0.94	24.0.	28.0
Tepkisellik	32.60	2.28	28.0	36.0
Koruma	25.75	2.67	21.0	29.0
Disiplin	23.80	5.00	18.0	37.0
Oyun	22.25	2.63	17.0	28.0
Öğretme	28.25	4.20	21.0	37.0
Günlük İşler	15.40	2.21	12.0	20.0

Tablo 4 incelendiğinde, anne öz yeterlilik ölçeğinin tepkisellik ($\bar{x}=32,60$), öğretme ($\bar{x}=28,25$) ve duygusal yeterlilik ($\bar{x}=26,40$) alt ölçeklerinden alınan puanların ortalamalarının, koruma ($\bar{x}=25,75$), disiplin ($\bar{x}=23,80$), oyun ($\bar{x}=22,25$) ve günlük işler ($\bar{x}=15,40$) alt ölçeklerinden alınan puanların ortalamalarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Tablo 5'te anne öz yeterliliği ölçeğinin alt boyutları ile PİKOLLO testinin alt boyutları arasındaki ilişkiye yönelik Pearson Korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5. Anne Öz Yeterliliği Ölçeğinin Alt Boyutları ile PİKOLLO Testinin Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları (n=20)

Ölçek		Duygusal Yakınlık	Duyarlılık	Cesaretlendirme	Öğretme
Duygusal yeterlilik	r	-0.053	0.028	0.007	0.028
	p	0.823	0.906	0.970	0.884
Tepkisellik	r	-0.011	-0.012	-0.197	0.098
	p	0.963	0.961	0.292	0.586
Koruma	r	-0.040	0.169	0.136	0.262
	p	0.867	0.475	0.463	0.145
Oyun	r	-0.112	-0.112	0.156	0.201
	p	0.639	0.609	0.399	0.261
Öğretme	r	-0.428	-0.055	-0.071	0.121
	p	0.060	0.817	0.700	0.497
Günlük İşler	r	0.601	0.072	0.336	0.148
	p	0.005*	0.763	0.073	0.413
Disiplin	r	-0.133	0.147	-0.023	0.072
	p	0.458	0.434	0.923	0.763

*p<0.001

Tablo 5'de görüldüğü üzere araştırmada kullanılan Anne öz yeterliliği ölçeğinin alt boyutları ile PİKOLLO testinin alt boyutları arasındaki ilişkiyi test etmek için Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda, anne öz yeterliliği alt ölçeklerinden günlük işler puanları ile PİKOLLO alt ölçeklerinden duygusal yakınlık puanları arasında pozitif

yönde, güçlü istatistiksel ilişki saptanmıştır ($r=.601$, $p<.01$). Günlük işler alt ölçeğinden alınan puan arttıkça duygusal yakınlık puanları artmaktadır. Tablo 6’da Anne öz yeterliliği ölçeğinin alt boyutları ile çocukların yaşı ve çocuk sayısı arasındaki ilişkiye yönelik Pearson Korelasyon analizi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 6. Anne Özyeterliliği Ölçeğinin Alt Boyutları ile Çocukların Yaşı ve Çocuk Sayısı Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları (n=20)

Ölçek		Yaş (Ay)	Çocuk Sayısı
Duygusal yeterlilik	r	-0.099	0.000
	p	0.679	1.000
Tepkisellik	r	0.051	0.156
	p	0.831	0.512
Koruma	r	0.083	0.100
	p	0.726	0.676
Oyun	r	0.023	0.124
	p	0.923	0.603
Öğretme	r	-0.464*	0.669**
	p	0.039	0.001
Günlük İşler	r	0.194	-0.268
	p	0.412	0.253
Disiplin	r	-0.193	0.518*
	p	0.414	0.019

* $p<0.05$

** $p<0.001$

Tablo 6’de görüldüğü üzere araştırmada kullanılan Anne öz yeterliliği ölçeğinin alt boyutları ile çocukların yaşı ve çocuk sayısı arasındaki ilişkiyi test etmek için Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda, anne özyeterliliği alt ölçeklerinden öğretme ile çocuğun yaşı arasında negatif yönde, istatistiksel açıdan orta düzeyde ilişki saptanmıştır ($r=-.464$, $p<.05$). Çocuğun yaşı arttıkça öğretme puanı azalmaktadır. Anne öz yeterliliği alt boyutlarından öğretme ile çocuk sayısı arasında pozitif yönde, istatistiksel açıdan güçlü düzeyde ilişki saptanmıştır ($r=0.669$, $p<0.01$). Çocuk sayısı arttıkça öğretme puanı artmaktadır. Anne öz yeterliliği alt ölçeklerinden disiplin ile çocuk sayısı arasında pozitif yönde, istatistiksel açıdan güçlü düzeyde ilişki saptanmıştır ($r=0.669$, $p<0.05$). Buna göre çocuk sayısı arttıkça disiplin puanı artmaktadır

4. TARTIŞMA

Yapılan araştırmada çocukların gelişimsel durumu, annelerin ebeveynlik becerileri ve anne çocuk etkileşimlerinin incelenmesi, ayrıca anne öz yeterlilik becerisi ile anne-çocuk etkileşimi, çocuğun yaşı ve çocuk sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. İlişkisel tarama modeli kullanılan araştırmada; çocukların gelişimlerinin değerlendirilmesinde AGTE, anne-çocuk etkileşimlerinin değerlendirilmesinde PİKOLLO ve anne öz yeterlilik becerisinin değerlendirilmesinde Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlilik Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Çalışmada her çocuk bireysel değerlendirildiği, değerlendirme süreci formal ve informal yöntemlere dayandığı ve gönüllük gösteren ebeveynlerden oluştuğu için 20 çocuk ve

ebeveynle sınırlı kalmıştır. Dolayısıyla sonuçlar 20 ebeveyn üzerinden değerlendirilmiştir ve bu açıdan genelleme noktasında sınırlılık oluşturduğu söylenebilir.

Araştırmanın AGTE sonuçlarına göre çocukların büyük kısmının tipik gelişim gösterse de iki çocuğun %20'lik dilimin altında kaldığı belirlenmiştir. Araştırmada yer alan çocukların gelişimlerine ilişkin bulgular incelendiğinde, çocukların %90'ının genel gelişim performanslarının kronolojik yaşlarından beklenen performans düzeyinde olduğu görülmüştür. Benzer şekilde çocukların çoğunun bilişsel gelişim, ince ve kaba motor gelişim ve sosyal gelişim alanlarında tipik gelişim gösterdikleri belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde araştırmalar sosyoekonomik faktörlerin çocukların gelişimsel özellikleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (27). Bu araştırmada kullanılan değerlendirme aracının ebeveyn bildirimine dayalı olması, ebeveynlerin üniversitede görev yapan orta sosyokültürel düzeye mensup gönüllü annelerden oluşması ve örneklem sayısının az olması nedeni ile genellenebilir olmamakla birlikte sonuçların alan yazındaki çalışmalarla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre PİKOLO testinin alt boyutlarından alınan puanların ortalamalarının birbirine yakın olduğu belirlenmiştir [Duygusal yakınlık, Duyarlılık, Cesaretlendirme ve Öğretme. Benzer şekilde alt boyutlardan alınan maksimum değerler de birbiri ile benzer iken minimum değerler incelendiğinde en düşük minimum değer öğretme alt boyutuna ait olduğu, en yüksek minimum değer ise duyarlılık alt boyutuna ait olduğu saptanmıştır. Annelerin alt boyutlardan aldıkları puan ortalamaları açısından risk grubunda olmadıkları görülmektedir. Bu bulgular, araştırmanın örnekleminin üniversitede görev yapan, çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve video kaydı alınmasına izin veren gönüllü annelerden elde edilmiş olmasının sonuçları etkilemiş olabileceğini düşündürmektedir.

Alan yazında, ebeveyn çocuk etkileşimlerinin nitelikli olması durumunda çocukların gelişimsel kazanımlarının desteklendiğini gösteren çok sayıda çalışma yer almaktadır. Buna göre ebeveyn ve çocuk arasındaki etkileşimin sosyal davranışları, dil ve düşünme becerilerini desteklediği bilinmektedir (28). Zayıf anne çocuk ilişkisinin etkileri çocuğun diğer gelişim alanlarına da yansiyabilmektedir ve bu çalışmaların çoğu olumlu ebeveynlik becerilerinin, hem sağlıklı hem de gelişim gecikmesi olan çocuklar için gelişimi destekleyici olduğunu göstermektedir (29). Ebeveyn etkileşim biçimleri birbirlerinden farklılık göstermekle birlikte, araştırma PİKOLO testinin alt boyutlarından yer alan çocuğa yönelik sıcak bir ses tonu, fiziksel yakınlık, çocuğa karşı olumlu yüz ifadesi, çocuğun isteklerine duyarlı olma, çocuğun keşif, oyun, merak, girişkenlik oyun ve sohbet girişimlerine duyarlı yaklaşma ve bilişsel uyaran sağlama gibi güçlü ebeveynlik becerileri açısından örneklem grubundaki anneler arasında önemli farklılıkların olmadığını ortaya koymuştur.

Araştırmanın diğer bir sonucunda anne öz yeterlilik ölçeğinin tepkisellik, öğretme ve duygusal yeterlilik alt ölçeklerinden alınan puanların ortalamalarının, koruma, disiplin, oyun ve günlük işler alt ölçeklerinden alınan puanların ortalamalarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmada yer alan annelerin, öz yeterlilik ölçeğinin öğretme, duygusal yakınlık ve duyarlı tepki verme alt boyutlarına ilişkin puan ortalamalarının koruma, disiplin, oyun ve günlük rutinler alt alanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ebeveyn öz yeterliliği son yıllarda üzerinde pek çok çalışma yapılan, ebeveynlik becerilerinin yeterliliği ve kalitesiyle, dolayısıyla çocuğun sağlıklı gelişimi ile yakından ilişkili bir kavramdır. Alan yazın disiplin, oyun ve duyarlı yanıt verici ebeveynliğe yönelik becerilerin diğer alanlar kadar çocukların gelişimleri için gerekli olduğuna dikkat çekmektedir (30). Bu bağlamda, annelerin duyarlılık

ve duygusal yakınlığa yönelik becerilerinin oyun ve günlük rutinlerde de kullanılabilecekleri ve sağlıklı sınırlar koyma gibi konularda bilgilendirilmelerinin ve desteklenmelerinin çocukların gelişimine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Öz yeterlilik ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin kalitesi üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir (29).

Araştırmanın başka bir sonucunda anne öz yeterliliği alt boyutlarından günlük işler puanları ile PİKOLLO alt boyutlarından duygusal yakınlık puanları arasında pozitif yönde güçlü istatistiksel ilişki saptanmıştır. Buna göre günlük işler alt boyutundan alınan puan arttıkça duygusal yakınlık puanları artmaktadır. Günlük işler/rutinler başlığı altında çocuğun uyku, yemek vb. gibi rutinlerini duyarlı bir biçimde oluşturmaya yönelik maddeler yer almaktadır. Duygusal yakınlık alt boyutu ise çocukla sıcak bir ses tonu ile gülümseyerek etkileşim kurma, çocuğu övme gibi maddeleri içermektedir. Bu bulgular ışığında çocuğu ile etkileşiminde duyarlı ve sevecen etkileşim becerilerini kullanan annelerin bu becerileri oyun etkileşimi dışında günlük rutinler vb. sırasında da sürdürmeleri beklenen bir durum olmakla birlikte çalışmada da ortaya konmuştur.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda anne öz yeterliliği alt ölçeklerinden öğretme ile çocuğun yaşı arasında negatif yönde, istatistiksel açıdan orta düzeyde ilişki saptanmıştır. Anne öz yeterliliği alt ölçeklerinden öğretme ile çocuk sayısı arasında pozitif yönde, istatistiksel açıdan güçlü düzeyde ilişki saptanmıştır. Çocuk sayısı arttıkça öğretme puanı artmaktadır. Anne öz yeterliliği alt ölçeklerinden disiplin ile çocuk sayısı arasında pozitif yönde, istatistiksel açıdan güçlü düzeyde ilişki saptanmıştır. Buna göre çocuk sayısı arttıkça disiplin puanı artmıştır. Bununla birlikte, çocuk yaş ve çocuk sayıları ile araştırmada yer alan annelerin, öz yeterlilik ölçeğinin duygusal yakınlık, duyarlı tepki verme, koruma, oyun ve günlük rutinler alt alanlara ilişkin puan ortalamaları arasında bir ilişki bulunamamıştır. Ebeveynlerin öz yeterliğinin gelişimini bebek ve ebeveynlik özelliklerinin yanı sıra ebeveynlerin bebekleriyle olan ilişkilerinin kalitesinden de etkilenmektedir (31). Coleman vd. (2002) tarafından yapılan çalışmada ebeveynlik becerilerinde öz yeterlik düzeyinin yüksek olmasının bir ila üç yaş arasındaki çocukların gelişimlerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (32). Özellikle bir-üç yaş grubundaki çocukların bağımsız davranış sergileme durumlarının arttığı bu dönemde ebeveynlerin de daha kontrolcü davranmaları çocuk ve ebeveyn çatışmalarını arttırabilmekte ve ebeveynlerin öz yeterlik algısını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle yeni yürümeye başlama çağı için ebeveyn öz yeterliğini desteklemenin önemli olduğu söylenebilir.

Çocuğun yaşı arttıkça öğretme puanının azaldığı görülmüştür. Öğretme alt boyutunda “Çocuğuma düzenli bir şekilde oturup kitap okumak ya da onunla birebir etkinlik yapmak (oyunmak, resim yapmak...), günlük etkileşimler sırasında çocuğuna öğretici açıklamalar yapma vb. maddeleri içermektedir. Çocukların yaşlarının büyümesi ile kendi başlarına oynama ve bazı becerileri bağımsız yapabilme becerileri kazanmaları sonucunda annelerin çocuklarına öğretme bağlamında müdahalelerine daha az gereksinim duyduklarını ve bu nedenle öğretme puanlarının azaldığı düşünülmektedir.

Araştırmanın Etik Yönü

Mevcut çalışmanın her adımında etik hususlara öncelik verilmiştir. Araştırma öncesinde Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulu'ndan 29.03.2023 tarih ve 2021/048 protokol numaralı etik izin alınmıştır. Etik iznin ardından çalışma, bilgilendirilmiş onam formunu dolduran ebeveynler ve çocukları ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara bireysel olarak çalışmanın amacı, testi uygulama süresi, çalışmaya katılmanın gönüllük esasına dayandığı, katılımlarını herhangi bir noktada sonlandırabilecekleri, verdikleri bilgilerin araştırma dışında kullanılmayacağı gibi açıklamalar yapılmış, varsa soruları yanıtlandıktan sonra çalışmaya katılımları konusunda ailelerden yazılı onamları alınmıştır.

KAYNAKLAR

1. Keskin, A. D., & Karaaslan, B. T. (2021). Çocukların gelişimlerinin değerlendirilmesi ve özel gereksinim raporlarının düzenlenmesi sürecinde çocuk gelişimcinin rolü. *Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 54(3), 487-496.
2. Kahraman, Ö. G., Ceylan, Ş. & Korkmaz E. (2016). 0-3 yaş arası çocukların gelişimsel değerlendirmelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 60-69.
3. Demirci, A. & Kartal, M. (2012). Çocukluk dönemine ait önemli bir sorun: Gelişme geriliği ve erken tanının önemi. *The Journal of Turkish Family Physician*, 3(4), 1-6.
4. Akdağ, F. (2015). Çocukta beyin gelişimi ve erken müdahale. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1(2), 97-100.
5. Bayoğlu, B. (2018). Çocukta gelişimin değerlendirilmesi ve izlemi. Yalaz K. (Ed.). *Temel gelişimsel çocuk nörolojisi* (s. 89-99). Ankara: Hipokrat Yayınevi.
6. Sola, C. & Diken, İ. (2008). Gelişimsel gerilik riski altındaki prematüre ve düşük doğum ağırlıklı çocuğa sahip annelerin gereksinimlerinin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9(2), 21-39.
7. Sağlık Bakanlığı Bebek, Çocuk Ergen İzlem Protokolleri (2018). Ankara. Erişim adresi: https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/cocuk_ergen_db/dokumanlar/yayinlar/Kitaplar/Bebek_Cocuk_Ergen_Izlem_Protokolleri_2018.pdf. Erişim tarihi:10.10.2021
8. Ertem, İ. Ö. (2005). İlk üç yaşta gelişimsel sorunları olan çocuklar: Üç sorun ve üç çözüm. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6(2), 13-25.
9. Baykan S., Temel Z. F., Ersoy Ö., & Avcı N. (2002). Gazi erken çocukluk gelişimi değerlendirme aracının (GEÇDA) geliştirilme süreci. *Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimi Sempozyumu "Geleceğe Bakış"* Bildiri Kitabı, Ankara: Kök Yayıncılık.
10. Zwaigenbaum, L., Bauman, M. L., Choueiri, R., Kasari, C., Carter, A., Granpeesheh, D., & et al. (2015). Early intervention for children with autism spectrum disorder under 3 years of age: recommendations for practice and research. *Pediatrics*, 136(Supplement 1), 60-81.
11. Blackman J A. (2002). Early intervention: A global perspective. *Infants and Young Children*, 15(2), 11-19.
12. Widerstrom A. H., Mowder B. A., & Sandal S. R. (1997). *Infant development and risk. An introduction*. USA: Paul Brookes Pub.
13. Erdil, A. G. Z. (2010). Sosyoekonomik olarak risk altında bulunan çocuklara yönelik erken müdahale programları ve akademik başarı ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 17(1), 72-78.
14. Culbertson, J. L., & Willis, D. J. (1993). *Testing young children: A reference guide for*

- developmental, psychoeducational, and psychosocial assessments*. Pro-Ed.
15. Doğan, A., & Baykoç, N. (2015). Hastanede Çocuk Gelişimi Birimi'ne yönlendirilen çocukların değerlendirilmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 2.
 16. Mustafayev, R. (2019). *Gelişimi izleme ve destekleme rehberi uluslararası standardizasyon çalışmasının Türkiye örneğinde gelişimsel risklerin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi). Ankara Üniversitesi.
 17. Özkan Kunduracı, H. K. ve Aksoy, A. B. (2021). Ebeveynlik Görevleri Kontrol Listesi'nin Türkçeye uyarılma çalışması. *Yaşadıkça Eğitim*, 35(2), 621-639.
 18. Köroğlu, A. Y., & Demirel, Ö. Y. (2023). Türkiye'de aile merkezli gelişimsel değerlendirme yöntemiyle yapılan araştırmalar: Sistematik derleme: Studies conducted with family-centered developmental assessment method in Turkey: A Systematic review. *Scientific And Academic Research*, 2(1), 63-71.
 19. Çocuk Gelişimi Çekirdek Eğitim Programı (ÇUÇEP). (2016). <https://www.yok.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 10.10.2021)
 20. Temel, F. & Aral, N. (2018). *Gelişimsel destek programları: Gelişim alanlarına göre uygulama örnekleri*. Ankara: Hedef Yayıncılık.
 21. Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2014). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz*. (A. Aypay, Çev. Ed.). Anı Yayıncılık.
 22. Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (7th Ed.). New York: McGraw-Hill.
 23. Savaşır, I., Sezgin, N. & Erol, N. (1995) *Ankara Gelişim Tarama Envanteri el kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi.
 24. Bayoğlu, B., Unal, Ö., Elibol, F., Karabulut, E., & Innocenti, M. S. (2013). Turkish validation of the PICCOLO (Parenting interactions with children: Checklist of observations linked to outcomes). *Infant Mental Health Journal*, 34(4), 330-338.
 25. Coleman, P. K., & Karraker, K. H. (1998). Self-efficacy and parenting quality: Findings and future applications. *Developmental Review*, 18(1), 47-85.
 26. Elibol, F., Mağden, D., & Alpar, R. (2007). Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeğinin (1-3 yaş) geçerlik ve güvenilirliği. *Toplum Hekimliği Bülteni*, 26(3), 25-31.
 27. Fidan, T. (2013). Erzurum Çocuk Yuvası 0-6 yaş biriminde kalan çocukların sosyo-demografik özellikleri, davranışsal sorunları ve gelişim düzeyleri. *Konuralp Medical Journal*, 5(2), 17-21.
 28. Roggman, L. A., Boyce, L. K. & Innocenti, M. S. (2020). *Gelişimsel ebeveynlik erken çocukluk alanında çalışanlar için rehber*. (Çeviri Editörü Birgül U. Bayoğlu, Fatma Elibol), Nobel Yayınevi, Ankara.
 29. Young, S. L. (2011). *Exploring the relationship between parental self-efficacy and social support systems*. Master of Science. Iowa State University.
 30. Coleman, P. K. & Karraker, K. H. (1997). Self efficacy and parenting quality findings and future applications. *Developmental Review*, 18, 47-85.
 31. Özkan-Kunduracı, H. K. & Aksoy, A. B. (2021). Ebeveynlik Görevlerinde Öz Yeterlik Ölçeği Kısa Formu'nun Türkçeye uyarlanması. *TEBD*, 19(2), 885-903.
 32. Coleman, P. K., Trent, A., Bryan, S., King, B., Rogers, N. & Nazır, M. (2002). Parenting behavior mothers' self-efficacy beliefs and toddler performance on bayley scales of infant development, *Early Child Development and Care*, 172(2), 123-140.